

2019-04-18
Ju2019/01552/Å

Justitiedepartementet

Säkerhets- och
integritetsskyddsnämnden
Box 22523
104 22 Stockholm

Uppdrag till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om uteblivna underrättelser om hemliga tvångsmedel

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden att övergripande redovisa hur vanligt det är att en enskild inte får en underrättelse om användning av hemliga tvångsmedel p.g.a. sekretess. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska också belysa vilka konsekvenser som en förlängd frist för underrättelseskyldigheten skulle kunna få.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska senast den 31 mars 2020 redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

Rättssäkerhetsgarantier vid användning av hemliga tvångsmedel

Hemliga tvångsmedel är typiskt sett mycket integritetskränkande att utsättas för. Det finns därför en rad mekanismer för att trygga en korrekt användning av tvångsmedlen och för att skapa en stark rättssäkerhet. Exempel på sådana mekanismer är föregående domstolsprövning, offentliga ombud, Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens efterföljande tillsyn samt krav på underrättelse till enskilda som har varit utsatta för hemliga tvångsmedel.

Underrättelse till enskilda om att hemliga tvångsmedel använts

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen eller övervakningen av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress

eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Om inhämtningen har gjorts i syfte att utreda vem som är skäligen misstänkt och integritetsintrånget för den enskilde kan antas vara ringa behöver dock inte underrättelse lämnas. Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas. En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats (27 kap. 31 § rättegångsbalken).

En underrättelse ska skjutas upp om sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas (27 kap. 33 § rättegångsbalken). I dessa fall ska i stället Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden underrättas (14 b § förundersökningskungörelsen [1947:948]). Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde, t.ex. brott mot rikets inre och yttre säkerhet, sabotagebrott och terroristbrott (27 kap. 33 § rättegångsbalken). En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse (27 kap. 31 § rättegångsbalken).

Även den som varit utsatt för tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska underrättas om tvångsmedelsanvändningen vid brottslig verksamhet som innefattar mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd (16 §). Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas (16 §). Underrättelse ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtog i har avslutats. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver

inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse (16 §). Om det gäller sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen för uppgifterna i underrättelsen ska den skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller (18 §). Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att ärendet som åtgärden vidtogs i avslutades, får underrättelsen underlåtas (18 §). I sådant fall ska Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden underrättas (förordningen [2007:1144] om fullgörande av underrättelseskyldighet enligt lagen [2007:979] om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott).

Närmare om uppdraget

Som framgår ovan finns det undantag från skyldigheten att underrätta den enskilde om användningen av hemliga tvångsmedel om sekretess förhindrar det. I sådana fall ska i stället Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden underrättas. Det finns i dag ingen tillgänglig statistik för hur vanligt det är att den enskilde inte får någon underrättelse om användning av hemliga tvångsmedel p.g.a. sekretess. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska därför – i första hand med hjälp av sådana uppgifter som myndigheten har tillgång till inom ramen för sin befintliga ärendehantering – sammanställa och övergripande redovisa hur vanligt det är att sekretess hindrar en underrättelse till den enskilde.

Som också framgår ovan gäller både i förundersöknings- och underrättelseverksamhet att skyldigheten att underrätta den enskilde bortfaller om någon underrättelse inte har kunnat lämnas inom ett år. En förlängd frist skulle kunna leda till fler underrättelser till enskilda eftersom det är rimligt att anta att sekretessintresset avtar med tiden. Det skulle i sig kunna leda till rätts-säkerhetsvinster. Samtidigt måste det beaktas att en förlängd frist kan leda till att ett eventuellt ansvarsutkrävande skulle dröja längre. Detta skulle kunna leda till rättssäkerhetsförluster, jämfört med om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skulle kunna inleda en granskning relativt kort tid efter

tvångsmedelsanvändningen. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska belysa dessa och andra konsekvenser av en förlängd frist för underrättelse-skyldigheten.

På regeringens vägnar

Mikael Damberg

Klara Lidman Kittel

Kopia till

SB/SAM

Ju/Po

Ju/L4

Ju/L5

Ju/L6

Ju/DOM

Fi/SKA/S3

N/RS

A/MRB

Ekobrottsmyndigheten

Polismyndigheten

Säkerhetspolisen

Tullverket

Åklagarmyndigheten